

עבודת סיכום בקורס "שיח דיגיטאלי"

חלק א': פרשנות של יצירה אינטרנטית

כדי לענות על חלק הראשון של עבודת סיכום זו, בחרתי בתופעה הבינלאומית אשר נמשכה במשך מספר שנים, ועדיין נחשבת פופולארית, בדמות פרצופו הבוכה של שחקן הכדורסל לשעבר ובעל קבוצת ה-NBA 'שארלוט הורנטס' כיום, מייקל ג'ורדן (דוגמא ראשונה בנספח א1). הסיבה שבחרתי בתופעה זו היא כי לטעמי, תופעת 'מייקל הבוכה' (כפי שתיקרא מעתה), לא רק מתארת היטב את האופן שהשיח מתגלם באוריינות החדשה כפי שזו מוסיפה להתפתח במרחב הווירטואלי, אלא גם מכיוון שהוא מגלם צומת יוצאת דופן של שיח, העוסק ברגשות, בגילנות, ובמקרה יוצא דופן שדווקא אירוע 'טוב' הופך לכדי תופעה ברשת המבטאת לרוב לעג וצחוק (Gal, 2018).

יסוד תופעה זו, הינו בטקס בחירתו של השחקן ל-'היכל התהילה', הכבוד הגדול ביותר השמור לאלו העוסקים בענף (הכדורסל האמריקאי), כאשר בטקס זה, בימים כתיקונם, הזוכים נוהגים לפרוץ בנאום רגשני המסכם את הקריירה שלהם ומודה לכל אלו שסייעו להם בדרך. במקרה של ג'ורדן, פניו הבוכות הובילו לסנסציה ולשימוש בתמונה זו כדי ליצור שלל של גרסאות שונות, אשר מרביתן, כפי שיוצג במסגרת חלק זה של העבודה, מתאר מנעד רחב של רגשות, אשר בכך מתבטא כוחו של מס זה, המצליח להביע תסכול, כאב, עצבות, כישלון ואף חוסר אונים (Grundlingh, 2018). על כן, בעוד שמס זה החל כחלק בלתי אינטגרלי מתרבות ושיח הספורט בתחילה, גלש לחייהם של גולשים ברחבי העולם, שחלקם אף לא שמעו על השחקן, ולא מכיר אותו כלל על בסיס פועלו. כך הפך ה-'אלוהים' של הכדורסל, באופן השיח האינטרנטי, למושא לצחוק ולעג, ולאחר מכן, לשגריר דווקא של כישלון והיכולת של אנשים להיכשל ולהרגיש 'טוב' בנוגע לזה, מהווה על כן, דוגמא מרתקת לשיח האינטרנטי והאפשרויות הבלתי נדלות שלו (מוריק ובויד, 2017).

בחינה של המס של 'מייקל הבוכה' על פי פרשנות רטורית, ניתן לראות כי מס זה מבטא תצורה קלאסית שבו השיח החדש מוציא מסר מסוים, במקרה זה, בכי מרורים ועצב, מוציא אותו מהקשרו (הכניסה להיכל התהילה) ומכניס אותו להקשרים חדשים, והיקף תפוצה המוני (Milner, 2013). הייחודיות של השיח האינטרנטי המתגלם מתוך ניתוח הממים של 'מייקל הבוכה', הינה הניגודיות המרתקת בין ההקשר שבו מייקל בוכה, לבין ההקשר החדש שלו. כך למשל, כפי שניתן לראות בנספח א2, הבכי של מייקל כעת משמש להביע רגע חברתי טיפוסי ומצער, של בדיחה לא מוצלחת, המבטאת רגש של תסכול, מבוכה או כישלון, שאינם רק רוחשים בקרב היפים והמצליחים ביותר, אלא בקרב כל אדם ממוצע. העניין במס זה במידה רבה, על כן, נובע מתוך השיח הרטורי שהמס מאפשר. שכן, כדי שצרכן המסר יספוג ויבין כהלכה את המס, הוא כלל לא צריך להכיר את שחקן הכדורסל, אלא לחלופין, להכיר את הדינמיקה והמורכבות החברתית הנובעת מקבוצות צ'אט קבוצתי (בן מאיר, 2017).

עם זאת, בהסתכלות דרך השיח הפרגמטי על תופעת הממים של 'מייקל הבוכה', ניתן לתהות האם קיים שיח ביקורתי נוסף, העומד מאחורי תופעה זו. כך למשל, חלק ארי מתופעת הממים של מייקל הבוכה עוסקת בחיי היום יום, כפי שהוצגו בנספח א2, כאלו הקשורים לחייהם של ילדים ומבוגרים כאחד. עם זאת, מס אחד מפורסם, המוצג בגרסאות רבות, מבטא נטבח חשוב של תופעת 'מייקל הבוכה'. במס זה, 'מייקל' נמצא במשרד גנרי, לובש חליפה גנרית מול מחשב משרדי, ובוכה, על מקרה ביש מזל כזה או אחר בעבודה (במקרה של המס המוצג, הזחילה של שעות העבודה במשרד). כך, עולים תהיות שממים אלו, אינם רק ביקשו לרכוב על התמונה המוצלחת של 'מייקל הבוכה', עקב יתרונה הוויזואלי-טכני, או יכולתה לרתום רגשות המהווים חלק ניכר מהשיח, אלא גם, הטלת ביקורת באמצעות יצירת ניגוד בין בעיותיהם של אנשים כדוגמת מייקל ג'ורדן, לעומת קשיי היום יום של 'האנשים האמתיים', הנדרשים להתמיד בעבודה סיוזיפית וחסרת ריגושים במרבית חייהם. על כן, במסגרת ניתוח שכזה, קיימת ביקורת חברתית, אשר אינה יוצאת באופן ספציפי כנגד ג'ורדן, אבל משתמשת בו כדי להצביע על הפערים וחוסר השוויון והצדק המתקיים במציאות המעמדית הנוכחית (Grundlingh, 2018).

עם זאת, וכפי שכבר צוין זה מכבר, ניתן לקבוע, בהתאם לחלקים אשר קיבלו תהודה והאופן שאלו קיבלו תהודה מתוך המס שנוצר על 'מייקל הבוכה', כי החלק המשמעותי ביותר הנובע מתוך כוחו של מס זה, הינו ההיבט הרגשי, ולכן

הסמיוטי, שהצליח המם, באמצעות פרצופו של מייקל, לבטא רגשות אשר יכלו לא רק להתחבר לנושאים כה רבים, אלא גם להצליח לנפק רגש פופולארי ביותר במסגרת השיח הדיגיטאלי. כלומר, כוחו הסמיוטי של מם זה, היא ביכולת של הצרכנים, ולא מייצר המם, ליצור קשר הנובע מתוך ההקשר הלשוני ומתוך פרצופו של מייקל, אשר הפך במהירות לדמות מוכרת בשיח האינטרנטי, כצורת ביטוי אשר עצם שכפולה הוא זה המקנה לה את ההגדרות שלה ומאפשר לה להפוך לכלי נוסף מסל הכלים החדשים שמעניקה המציאות הווירטואלית לאלו המשתתפים בשיח שבה (סופר, 2017). על כן, המם איננו מוצלח רק בשל דמותו המוצלחת של ג'ורדן, אלא גם בגלל השפה המובחנת המסייעת לצרכנים למקם את עצמם ואת המסר בהתאם לאוריינות המדיה אשר נמצאת ברשותם. כך למשל, שתי הממנים שהוצגו לפני כן (נספח 2 ונספח 3) מתחילים עם המילה 'מתי שאתה' (When you), הוא לא רק ממקם את הצופה בתוך הסיטואציה, הוא מסייע לו להבין את החלק ההומוריסטי בה, וכך להשתתף בשיח ההומוריסטי והאופן שהוא נרקם במסגרת השיח הדיגיטאלי, כיצור וצרכן כאחד (Gal, 2018).

לבסוף, חשוב להתייחס לזהותו הספציפית של ג'ורדן, בהקשר פוליטי וחברתי, כדי לנסות ולהסביר בצורה נוספת (המתחברת לדברים קודמים שכבר הוצגו) את תופעת השיח שאפשר המם של 'מייקל הבוכה'. כבר בתחילת סעיף זה הוצג הניגוד המרתק בין הצלחתו המקצועית של ג'ורדן כשחקן, ושימושו במרחב האינטרנטי כסמל לכישלון ועצבות. לצורך הבנת ההקשר הפוליטי, חשוב להתייחס למוצג בנספח 4 ונספח 5. הנספח הרביעי, מבטא למעשה את תחילתה של תופעת המם של 'מייקל הבוכה', אשר החלה בתור ביקורת על הישגי הקבוצה שהוא הינה בעליה, קבוצה שאינה מגיעה להישגים. עם זאת, בנספח החמישי, מוצגת זווית נוספת על קבלת החלטותיו מעבר לעולם המקצועי של ג'ורדן, כמו חיבורו לחברת הנעליים 'נייקי', אשר עבור רבים נחשבת לכזו המבצעת פשע חברתי כפול, האחד נוכח התנאים הקשים שמקבלים העובדים שמכינים את הנעליים במדינות מתפתחות ונכשלות, והשני, הנזק הכלכלי שזה גורם להורים הנאלצים תחת לחץ חברתי מצד בנם והחברה לקנות את הנעליים היקרות לטובת המוניטין של בנם.

כך, הפכה דווקא הכתרתו הרשמית של ג'ורדן כאחד מהספורטאים הגדולים בכל הזמנים, כקרקע לביקורת לגיטימית ומתפשטת במרחב האינטרנטי, המאפשרת את השמעת קולם של דמויות השוליים (כמו למשל עובדי המפעלים או הנזק הכלכלי של תרבות ההלבשה וההנעלה הספורטיבית לילדים שלמעשה כמעט יצר יש מאין ג'ורדן בזמנו), הנעשית בשתי צורות נפרדות אשר שתיהן עולות במסגרת הממנים. ראשית, קעקוע דמותו המושלמת של ג'ורדן, והפיכתה למעוררת גיחוך. שהרי, לפני שיח המדיה החדשה כפי שהוא נרקם ברשת המקוונת, למרות ביקורת רבות על דמותו של ג'ורדן, לא התאפשר דיון נוכח כוחו ואהדתו הציבורית. הרשת האינטרנטית, כמו זו החברתית, ההופכת ממנים שכאלו לווריאליים, מקנה את האפשרות לקולות חדשים להישמע. שנית, היא מאפשרת יצירת ביקורת פוליטית, המשתמשת בהומור כדי להעביר מסרים מורכבים אשר בפלטפורמות אחרות, עלולות היו לשעמם או ליצור ניכור בקרב הצופה (Milner, 2013).

בעוד שהדיון על קבלת החלטותיו של מייקל ג'ורדן נעשה מאוחר ביותר (שכן רק בשנת 2012 מם זה התחיל, הרבה אחרי שנותיו הפופולאריות ביותר של השחקן כשחקן), היא מתארת את האופן שבו השיח המקוון